ОБЕДИНЕНО УЧИЛИЩЕ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
с. Проф. Иширково, п.к. 7572, общ. Силистра, ул. „Г. Димитров“ №2
тел. 0879456639, e-mail: ou7572@mail.bg

МЕХАНИЗЪМ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ

Настоящият механизъм е изготвен съгласно Заповед № 53/29.09.2025 г и разгледан на Педагогически съвет 2/23.09.2025 г.

Неразделна част от него са:

1. Алгоритъм за прилагане на механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование.
2. Методически насоки и съвети за представяне на темата за тормоза и насилието и за видовете тормоз и насилие в училище.
3. План за работа на училищния координационен съвет за противодействие на тормоза и насилието в училище за учебната 2025/2026 година.

Въвеждането на училищен механизъм за противодействие на насилието и тормоза се налага от разбирането, че реален напредък за справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции.

Училищната политика на ОбУ „Св. Кл. Охридски“ за превенция и интервенция на насилието и тормоза се основава на споделянето и спазването от страна на всички членове на училищната общност на основни човешки ценности като:

- Свобода
- Равенство
- Достойнство
- Солидарност

Тази политика е базирана на основни принципи и цели, стреми се към постигане на очаквани резултати и възлага отговорности на всички участници в процеса на училищното образование.

ЦЕЛИ

1. Установяване на благоприятна позитивна среда за духовно, психическо и физическо развитие на учениците, атмосфера на доверие и толерантност и етика на взаимоотношенията в училище.
2. Разработване и прилагане на система за превенция, план за дейности с координирани и последователни усилия за предотвратяване на агресивното поведение и тормоза.
3. Разширяване осведомеността на ученици, учители и родители за същността и последствията от всички форми на тормоз, изграждане на нетърпимост към проявите на насилие и тормоз.
4. Синхронизиране на действията на педагогическия екип чрез създаване на система за интервенция с ясни правила и процедури за действие при прилагане на механизма в практиката.
5. Изграждане на капацитет у учениците свободно да говорят по темата, да търсят помощ, да разпознават признаците на тормоз и активно да се включват в мероприятията за противодействието му.
6. Създаване на система за предоставяне на подкрепа за пострадалите и въвлечените в ситуациите на тормоз.
7. Привличане и сътрудничество с външни за общността институции - семейство, местна власт, специализирани служби, имащи отношение към учебно-възпитателния процес.
8. Проследяване на ефективността от дейностите по превенция и интервенция.

ПРИНЦИПИ

1. Зачитане на личността на всеки член на училищната общност;
2. Взаимна подкрепа и мотивиране;
3. Споделено разбиране за насилието и тормоза и последиците от тях;
4. Системност и координираност на действията;
5. Партньорство.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

1. Намаляване на процента ученици, които са били обект на насилие или тормоз в училище;
2. Намаляване на броя на агресивни прояви на учениците;
3. Повишаване процента на учениците, които разпознават и съобщават за прояви на насилие и тормоз;

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА НАСИЛИЕТО?

„Насилие“ е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водещ до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, който може да се осъществява в семейна, училищна или социална среда.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване, участието на дете в сексуални действия, които то не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табута на обществото.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА ТОРМОЗЪТ?

Тормозът (bullyng) е форма на насилие, която се определя като повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма, или дискомфорт на друг ученик чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин.

Насилието между ученици в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи ученик/ци;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът е аспект на агресивния стил, пренебрежение към правата на другите, обезценяване на причиненото страдание, което повишава риска от асоциално поведение (бягство от вкъщи, кражби, участие в банди, проблеми с полицията, употреба на алкохол и дрога).

По правило едно лице е тормозено, когато е изложено на продължителни и повтарящи се отрицателни действия от едно или повече лица. С други думи, тормоз е, когато някой постоянно и нарочно казва или причинява неприятни неща на друг, който не може да се защити сам.

Според определението, тормозът се характеризира със следните три обстоятелства:

- действието е отрицателно и съзнателно;
- действието е повтарящо се и продължава във времето;
- участниците в действието не се равнопоставени по отношение на силите.

Отрицателно, съзнателно действие

Действието е отрицателно и съзнателно, тъй като лицето нарочно упражнява физически или психически тормоз над друго лице посредством физически контакт, думи, игнориране или по друг начин. Тормозът се случва без никаква явна провокация от страна на жертвата. По-скоро децата, които тормозят обикновено поемат инициативата и търсят такива, които са по-слаби от тях, за да проявят агресията си. Независимо дали децата, които тормозят другите си дават напълно сметка или не за въздействието на тормоза, те във всеки случай разбират, че това което правят е неприятно за другите.

Повтарящо се и продължава във времето

Когато тормозът се определя като повтарящо се действие, целта е да се изключат несериозните еднократни или случайни действия. Трябва да се има предвид обаче, че децата, които имат склонност да тормозят другите са много умели в прикриването на поведението си, а тези, които са обект на тормоз често се притесняват да споделят и признаят случващото се пред възрастен, или по-лошо - нямат доверие, че споделяйки тормозът ще бъде прекратен.

Действие, при което има неравнопоставеност на силите

Реалната или предполагаемата неравнопоставеност на силите има различни измерения. Детето, което е тормозено може да е физически по-слабо, или да си мисли, че е по-слабо, от това, което го тормози. Може да е и едно срещу много.

Видове и форми на тормоз

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **физически тормоз** - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- **вербален тормоз** - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите;
- **психичен тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;
- **сексуален тормоз** - всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, създаващо смущаваща, враждебна, деградираща, унизителна или обидна обстановка;
- **социален тормоз** - избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.
- **кибернасилие и кибертормоз** - насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства, като:

^ създаване и разпространяване, по мобилен телефон, електронна поща, Skype, Facebook, Instagram, TikTok или други социални медии на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето и го унижават;

^ снимане на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, кражба на самоличност и други.

Тези форми на тормоз имат две разновидности - пряк и непряк. Прекият тормоз включва преки атаки срещу жертвата. Физическият тормоз обикновено е пряк и се изразява в блъскане, ритане, скубане, щипане и др. Типичен пример за пряк психически тормоз е вербалния тормоз, чрез обидни и унижаващи коментари или отправянето на заплахи и принуждаването към нежелани действия. Непрекият тормоз се изразява в по-прикрити действия, при които тормозеният невинаги разбира кой е извършителят. Типичен пример за това е социалната изолация и изключването от групата, разпространението на слухове и лъжи, за да се дискредитира тормозеният и другите да не го/ я харесат.

Факторите, които провокират жестокост в ученическата общност са:

Вътреличностната агресивност на самите ученици, зависеща от индивидуалните им особености. Тя се обостря по време на кризата на юношеския период;

- Предшестващ жизнен опит на учениците, свързан с проява на агресия и насилие или наблюдаване на подобни действия;
- Непознаване на методи за ненасилствено разрешаване на конфликти;
- Традиции в училищната общност, провокиращи и стимулиращи агресия и насилие;
- Драстична промяна в ценностната система, при която стойности като солидарност, готовност за оказване на помощ или съчувствие са

изтласкани на заден план.

Характерни черти на участниците в ситуация на тормоз - основни тенденции

Децата, които са подложени на тормоз могат да се разделят на две основни групи:

- пасивни или подчиняващи се тормозени, които са само тормозени;
- провокативни тормозени, които са едновременно прицел на тормоз и извършители на тормоз.

Пасивни или подчиняващи се жертви

Това са деца, които са подложени на тормоз, но в отговор те самите не тормозят, нито предизвикват по някакъв начин тормоза. Те не приемат тормоза, а просто не реагират на него с агресия. Обикновено те са тихи, внимателни, чувствителни и лесно се разплакват; те са несигурни и нямат самочувствие или имат отрицателно отношение към себе си; ако са момчета, те често са физически по-слаби от съучениците си и не обичат да се бият; имат малко приятели или нямат приятели изобщо; страхуват се да не бъдат наранени или сами да се наранят; по-лесно им е да общуват с възрастни - родители, учители - отколкото с връстниците си;

Провокативни жертви

Към тази група спадат малка част от потърпевшите на тормоза - не повече от 20%. Тези деца обикновено едновременно понасят и упражняват някаква форма на тормоз. Те изпадат в депресивни състояния, биват изключвани от групата, липсва им самочувствие и се чувстват отритнати от връстниците си. При тях има обаче и прилика с децата, които упражняват тормоз. Те се опитват да тормозят по-слабите от тях, въпреки че не са така ефективни, както чистите извършители на тормоз.

Тези деца често са темпераментни и се опитват да си върнат, когато са нападани или тормозени, но обикновено без особен успех. Обикновено те са възприемани като неприятни и досадни; някои от тях са хиперактивни и импулсивни и трудно се съсредоточават; поради тяхното често дразнещо поведение, те обикновено не са харесвани нито от връстниците си, нито от възрастните, включително и от учителите.

Деца, които тормозят други деца

Тези деца имат силна склонност към доминиране и потискане на другите деца, към самоутвърждаване със сила и заплаха.

Ако са момчета, те често са физически по-силни от приятелите си и от жертвите; често са темпераментни, импулсивни и не признават пречки и забавяне; трудно се съобразяват с каквито и да било правила; те са студени и безочливи и рядко проявяват съчувствие към тези, които са тормозени; често са агресивни по отношение на възрастните, както към учителите, така и към родителите; умеят много добре да излизат от трудни ситуации.

Често се приема, че зад твърдият външен вид, тормозещите всъщност са несигурни и тревожни деца, но изследванията рядко потвърждават това мнение. По-скоро е обратното: тормозещите много рядко са тревожни и несигурни в себе си и в повечето случаи имат много добро самочувствие. Популярността на тормозещите сред съучениците им е много разнообразна. Някои от тях са популярни, други не са, но повечето са средно популярни. „Главният" тормозещ, обикновено има около себе си група от 2-3 приятели, които го/я подкрепят и следват и които често са участници в тормоза. Популярността на тормозещите намалява в по-горните класове,

но въпреки това те никога не достигат до нивото на ниска популярност на жертвите.

Мотиви и причини за тормоза
Опитът и изследванията показват три частично свързани мотива за тормоз:

- децата, които упражняват тормоз имат силна нужда от надмощие и власт, те обичат да се налагат и контролират другите;
- децата, които упражняват тормоз изпитват задоволство от това, че причиняват болка и неприятности на другите деца. Отчасти това може да се дължи на семейната среда, която развива враждебното отношение у детето;
- децата, които упражняват тормоз често получават материално и психологическо удовлетворение от своето поведение. Например те могат да принудят жертвите си да им дадат пари или други ценни вещи или да ги накарат да откраднат нещо за тях.

Групови механизми, улесняващи тормоза

Тормозът често е групово явление, което може да повлияе и на други деца по различен начин. Понякога почти всички ученици от даден клас са замесени в ситуацията на тормоз. Това най-често се случва, когато под прицел е т.нар. „провокативна" жертва. Това обяснява защо иначе положителното и приятелски настроени деца, които обикновено нямат никакви агресивни склонности, в дадени ситуации участват в тормоза. В общия случай, „движещата сила" на тормоза се състои от групичка от 2-3 деца, често с отрицателно настроен лидер. Много рядко децата споменават, че са тормозени от едно единствено дете.

Групови механизми, които оказват влияние върху ситуациите на тормоз:
Социално влияние

Някои деца могат да се повлияят и да участват в тормоза, ако водачът в ситуацията е популярна личност, или някой, на когото те се възхищават. Тези, които могат да бъдат „заразени" често са деца, които не са сигурни в себе си, които мислят, че така ще се утвърдят сред връстниците си;

Намалено чувство за индивидуална отговорност

Проблемът се отнася до това, че човек се чувства по-малко виновен и по-малко отговорен, когато наблюдава нападението или друг вид агресия, заедно с други свидетели. Всъщност в дадена ситуация, колкото повече са зяпащите, които невъзмутимо наблюдават, толкова по-малки са шансовете някой да се намеси в опит да прекрати случващото се. По този начин иначе добри деца, но лесно влияещи се от другите, могат да участват от време на време в ситуации на тормоз, без особени угризения на съвестта.

Постепенни промени във възприятията на жертвата

Вследствие на постоянните атаки и безцеремонни коментари, жертвата постепенно започва да се възприема като безстойностна личност, която заслужава тормоза, който понася. Т.е. тормозът влияе върху самооценката. Още по-лошо е, че наблюдателите започват да мислят по същия начин. Всички тези групови механизми, сработват за да намалят чувството на вина у децата, които понякога се

включват в тормоза без да участват активно в него и без да стават негови инициатори.
Важно е да знаем, че в ситуация на тормоз няма „невинни". Всеки приема една от следните шест роли, с всички последствия от това:

- **мъчител (агресор)** - инициатор и изпълнител, който кани другите да се присъединят, лидер, който измисля нови начини за издевателство;
- **помощник на мъчителя** - помага, с цел да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал;
- **подкрепящ мъчителя** - винаги присъства, дори да не се намесва активно; присмива се на жертвата, окуражава мъчителя, приканва другите да се забавляват;
- **защитник на жертвата** - опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ, защитава или насърчава жертвата;
- **страничен наблюдател** - стои настрана, преструва се, че не забелязва, не взема страна и не прави нищо;
- **жертвата** - обект на тормоза.
- **Физически и поведенчески признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:**
- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен; различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст);
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът, независимо как се упражнява, е много сериозно, оставящо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

НИВО НА ТОРМОЗ	**ОТГОВОР НА УЧИЛИЩЕТО**	**ОТГОВОРНИ ЛИЦА**	**РЕГИСТРИРАНЕ**
Първо ниво - нарушение на правилата Физическо насилие: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. Психическо насилие: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругаене, клеветене, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/ неприлични коментари, измисляне на прякори, подмятане на коментари, подиграване, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове.	Прекратяване на ситуацията - изтъкване на нарушеното правило пред всички участници - информиране за случилото се от всички свидетели - уведомяване на родител - предприемане на мерки и действия: педагогическа работа с ученика/класа - проследяване на резултата от мерките	Учител, дежурен учител и класен ръководител в съдействие с родител При необходимост - педагогически съветник/психолог	Не се регистрират в Дневника със случаи на тормоз. Работата с родителя се регистрира в дневника на паралелката като дейности за обща подкрепа.

Сексуално насилие: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст, съблазняване.

АЛГОРИТЪМ НА ДЕЙСТВИЯТА ПРИ ИНТЕРВЕНЦИЯ В СЛУЧАИ НА НАСИЛИЕ НА УЧЕНИК СРЕЩУ СЛУЖИТЕЛ

- Действието се прекратява незабавно от възрастен. Оказва се помощ в случай на пострадал;
- Ученикът се отделя до успокояването му. Осъществява се психологическо консултиране;
- Уведомяват се родителите на ученика;
- Педагогически съветник/ психолог прави оценка на проблема и поведението за целите на вземане на решение за последствията от ПС;

- Прави се план за работа с ученика.

АЛГОРИТЪМ НА ДЕЙСТВИЯТА ПРИ ИНТЕРВЕНЦИЯ В СЛУЧАЙ НА НАСИЛИЕ НА ВЪЗРАСТЕН СРЕЩУ УЧЕНИК

- Незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полицията;
- С ученика разговаря психолог или педагогически съветник, който прави оценка и изготвя становище.

II. УЧИЛИЩНА СИСТЕМА ЗА РЕГИСТРИРАНЕ НА СЛУЧАИ НА ТОРМОЗ И ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

Регистриране на ситуации на тормоз

1. Ситуациите на тормоз от първо ниво, които учителят/класният ръководител разрешава сам по метода на възстановяване на щетата, се отбелязват в дневника на паралелката. Работата с родителя се регистрира в дневника на паралелката като дейности за обща подкрепа.

2. Ситуациите на тормоз от първо ниво, за които е потърсено съдействие от педагогически съветник/училищен психолог, се регистрират в Регистрационната книга на педагогически съветник/училищен психолог . Учителят, станал свидетел, описва случая в доклад до педагогически съветник/училищен психолог с цел да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция.

3. Създава се Дневник със случаи на тормоз за регистриране на случаи от второ и трето ниво. Всяка ситуация на тормоз от второ и трето ниво се описва от учителя, станал свидетел , с доклад по случая, и се регистрира в Дневник със случаи на тормоз от педагогически съветник/училищен психолог. Докладът се подава към Координационния съвет за оценка и анализ на риска от продължаване на насилието, проследяване на развитието на случая във времето, за планиране на подходяща интервенция и вземане на решение за последващи мерки.

4. Дневникът съдържа следните реквизити:
„дата“, „клас“, „участници“, „вид насилие и ниво“, „какво е предприето”, „подпис на служителя“.

5. Дневникът се съхранява на достъпно място в кабинета на ЗДУД.

Насочване към други служби

В случаите, при които поведението на ученика се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, Координационният съвет предлага на директора да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

III. ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА

Превенцията включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

МЕРКИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СИГУРНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА

1. Създаване на Координационен съвет.

Координационният съвет отговаря за планиране, проследяване и координиране на мерките и дейностите за справяне с насилието и тормоза.

2. Оценка на ситуацията в училището.

Оценката се осъществява от Координационния съвет в началото на учебната година чрез анкетиране на учениците, като се вземат предвид изводите от годишните отчети на МО на класните ръководители и педагогически съветник/училищен психолог от предходната учебна година.

Резултатите от оценката се обсъждат на тематичен ПС.

3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

Планът се изготвя от Координационния съвет, като се актуализира в началото на всяка учебна година. Включва описание на всички дейности на ниво училище и ниво клас. В плана са посочени срокове и отговорности по изпълнение на дейностите.

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ

Основните дейности за превенция на насилието и тормоза на ниво училище и на ниво клас се описват в Плана на Координационния съвет, като към него се прилага график със срокове на изпълнение и отговорни лица.